

Ynevi építészet

Cranta

Az építészet és az építőművészet gyakran vitatott fogalmak egy olyan világban, ahol a sok ezer éves történelemben különböző kultúrák születtek, olvadtak egybe vagy esetleg veszték a feledés teljes homályába. Az építészet a feltalálás tiszta művészete, mert formáihoz nincsen a természetben kész minta, ezek kizárólag az emberi képzelet szabad alkotásai. A legszabadabb ábrázoló művészet lenne, ha nem függne az általános természeti törvényektől; az építőművészet bármely tárgyát tekintjük is, annak első és eredeti koncepciója mindig valamely anyagi szükséglet kielégítéséből keletkezett. Az anyagi függőség a természeti törvényektől és feltételektől függ, melyek minden időben azonosak maradtak. Az építészet elsődleges rendeltetése majdnem biológiai jellegű: védelem az időjárás és a környezet egyéb erői ellen, mellyel az ember a létfenntartás küzdelmében érvényesülhet. Rendeltetése elsősorban céljának valóra váltását jelenti. Ez tiszta használati funkció lehet (pl. raktár) vagy jelképi rendeltetés (pl. templomok, paloták). A kézműves-művészi hagyományok széttörése vagy éppenséggel a tradíciók megtartása volt az, mely zavar okozott a stílus és a forma terén. Az építészet az alkotó tevékenységek összessége, mindig a maga idejéhez kötődik, és megismételhetetlen. Már az ó-birodalmak értelmében is sokréttű fogalom volt. Egy olyan eszköz, mellyel

az emberi életteret az egyes lakóháztól az egész városig, a szabad természettel kölcsönhatásban rendezi, értelemszerűen határolja, formálja és alakítja. Az Északi Szövetség államai a múlt kultúráinak és hatásainak megismerése érdekében iskolát hoztak létre Erigowban, Észak kulturális fellegrárában. Mára már szinte minden pyarronhú állam támogatója lett az iskola tevékenységének. (Az itt leírtak is az iskola munkáiból származnak, melyeket a Múlt Könyvei tartalmazznak). Az épületek a történelem tartós tanúbizonyságai, mivel az évezredek elmúlásával is még megbízható felvilágosítást adnak a keletkezési idejükről, szerepükről és lakóiról. A kutatások tapasztalatainak alapján az építészet történetében úgynevezett alaptípusok keletkeztek, melyek hosszú ideig fennmaradtak és belőlük helyi változatok születtek (pl. templom, színház, palota). Hasonló célok különböző történelmi korokban és földrajzi térségekben hasonló típusokat hívtak életre és csak az eltérő stílus választja szét őket. A különböző típusokat viszont az azonos stílus köti össze, melyhez hozzájárulhat a dekoráció és az ornamentika, mely öltöztethet vagy feltűnő lehet játékos túláradatával. A stílus ereje pedig addig tart, amíg saját korában ható erőket testesít meg, illetve amíg alkotó erők határozzák meg a kort. Minden kultúra az idősebb generáció (társadalom) tapasztalati kincsével

dolgozik, azonban új erőket kap korának változó szellemi áramlataiból, ami befolyásolhatja az építészeti hagyományokat.

Háborúk és a hódítások kísérője a pusztítás, mely az építészet valamint a művészetek számára mindig óriási veszélyt jelentett. De az építészet legnagyobb ellensége mégis az idő. Az építészet történelmi korszakainak ábrázolását és az egyes épületek rekonstrukcióját annál inkább bizonytalanságok terhelik, minél mélyebbre nyúlnak a múltba vezető nyomok. A fennmaradó építészeti alkotásokból csak kevesen őrizték meg eredeti alakjukat, többnyire hosszantartó változás eredményei. Vannak azonban Ynev területein olyan építészeti remekművek is amiket nem „építész kezek” alkottak, ezek az építmények a mágia sokoldalúságát és az istenek hatalmát hirdetik. Ezeknek az épületeknek általában sikerült megtartaniuk eredeti alakjukat, rendeltetésüket. A kutatók csak kivételes esetekben bukkanak hiteles leírásokra, még ritkábban akadnak eredeti tervrajzokra. A történelmi korok nagy építményeinél a tervezési idő többnyire rövid, a kivitelezési idő viszont hosszú: éveket, évtizedeket, néha évszázadokat vesz igénybe. Több korszakban az építészet tág működési területet kínál a képzőművészetnek. Minden technika és művészeti teljesítmény (festészet, szobrászat, kézművesség) egységgé olvad össze a nagy építményekben. Az építészet bármennyire is átalakult az évek során, hosszú történetének valamint az ősi kultúrák megismerése nélkül kevésbé érthető.

A nagy kultúrák létrejöttének előfeltételei, illetve kísérő jelenségei a népességnövekedés, a mezőgazdaság, a társadalmi elkülönülés és a városi központosítás. A kultúrák hordozói a nagyobb törzsek vagy népek, melyek központi irányítással megművelték a termékeny völgyek nagy területeit. A nagy kultúrák teljesítményén nyugszik a civilizáció fejlődése.

Az ősi nagy kultúrák jelentős időbeli eltolódással a következők:

Crantai birodalom (Negyedkor)

Ó-Kyr birodalom (Ötödkor) (Dawa birodalom, Ryeki császárság, Godorai hercegség)

Godoni birodalom (P.e.X.sz.-P.sz. XII.sz.)

Ezek mellett önálló, helyi kultúrák is létrejöttek a hegyekben, tengerparti vidékeken és a folyóvölgyek közötti fennsíkokon. Naphon kultúra (a Pidera-hegység északi lejtőjén), Niarei kultúra

(Yian-Yiel heglánc vonulatán), Dzsen kultúra (Sheral-hegység déli lejtője).

Valamint rengeteg apró kultúra kibontakozása is megfigyelhető Ynev egész területén, amelynek legtöbbször beleolvadt a lényegében összetettebb és kifinomult ősi vagy nagy kultúrák körébe. Ha mégis sikerült a tradíciók megtartásával átvészelnük az elmúlt korok viszontagságait és megtartani a helyi közösségek zárt birodalmát, az csak a földrajzi elszigetelődéseiknek köszönhető. De így nem csak a nagyobb kultúrák nem tudtak kontaktust találni a kisebb közösségekkel, hanem azok hatásai sem érvényesültek zárt területeiken kívül.

Az emberiség egyik legősibb kultúrája, a Crantai birodalomban keresendő. Gyökerei egészen a Negyedkorig nyúlnak vissza. Virágzása idején kiterjedési területe felölelte Észak-Ynev egész nyugati felét. Legelső csoportjai a Doardon-hegység árnyékában húzódtak meg Croton központjával. Cranta történelméről, építészetéről csupán töredékes és bizonytalan ismereteink vannak, forrásaink a régészeti leleteken kívül egyes inhumán fajok ködös hagyományaira korlátozódnak. Jelentős építészeti emlékek ugyan találhatóak – de a birodalom egykori kiterjedéséhez képest számuk csekély – azokat is a kyr és az azt követő civilizációk megsemmisítették (az Ó-Kyr birodalom hódításai alatt) vagy saját ízlésük és stílusaik szerint átalakították (virágzó Ó-Kyr birodalom, Gha-ek Teryun és a Kegh Dant-un dinasztia korában P.e. IX.-IV. évezred). Azonban még így is akadnak áruló nyomok a crantai birodalom egykor virágzó múltjából. A Riegoy-városállamok területein fellelhetőek az egykori városfalaik, a Fendor-tenger torkolatánál találhatunk falvaikra utaló nyomokat (mezőgazdaság), valamint a Doardon-hegység eldugott völgyiben (bányászat) a száraz levegőnek köszönhetően még ma is állnak az elhagyott szentélyek. Központját, Crotont a mai napig keresik, de pontos helyére utaló nyomokat eddig még nem találtak a múlt kutatói. Feltételezéseik szerint a Riegoy-városállamok északi területei adhattak otthont az ősi városnak. A crantai birodalom virágzásának legjelentősebb máig fennálló és

működő építészeti alkotásai a Riegoy városállamokban fekvő Up-umbar városállamban található. A város területein elszórta figyelhetőek Cranta egykori építészeti remekművei. A legtöbb itt sem eredeti formában és küllemben lelhető fel. Az idő okozta károkat ugyan lakói „ápolják”, de renoválásaikkal, bővítésekkel folyamatosan átépítik azokat.

A crantai építészet fejlődését a három legfontosabb építési feladat határozta meg: a szakrális épületek, a palota és a városfal. Up-umbar már a korai crantai birodalomban kimutathatóan erősített város. Az itt található városfalak a legrégebbiek és a városállam lakói a mondabeli Hracor Kachdur uralkodónak tulajdonítják. A falak építése a birodalomban uralkodói tevékenység, ettől függ a városban összpontosult hatalom megőrzése. A Kormányzói palota, mely ma a városi tanács rezidenciája, prototípusnak nevezhető a későbbi palota építészetben. Két különböző térsorból tevődik össze. Az északi rész, mely különféle trón- és fogadótermek együttese, az államügyek intézésére szolgál. Csoportosítását inkább a sokoldalú kormányzói tevékenység, mint a fényűzés határozta meg. A déli, magánpalotarész ezzel szemben a legbelső helyiségek szimmetrikus elrendezésével tűnik ki. A központi oszlopcsarnokot mindkét oldalról egyforma tércsoportok fogják közre, három-három lakosztállyal. A végén következik az uralkodói lakosztály, a trónteremmel, hálószobával és fürdővel.

A szakrális építmények prototípusai is már a crantai birodalom korai településtérségeiben megtalálhatók. A specifikus építészeti formák főként a szakrális építészetben alakultak ki. A crantai építészet fő feladataihoz tartozik a felületek kialakítása plasztikus tagolásokkal vagy színes díszítményekkel. Mindkét lehetőséget már a kezdetektől alkalmazzák. Az Up-umbari korszak templomain, szentélyein is megtalálhatóak a plasztikus faltagolások, falpillérekkel vagy fülkékkel. Ugyan alkalmazzák a színeket, de

legtöbbször csak belső falfelületek tagolására, díszítésére. A városok kialakulásával kezdődően, vastag tömör falakat építettek.

Az építőanyag tekintetében valószínű nem mutatott egységet a birodalom építésze. A legújabb és még konkrét bizonyítékokkal alá nem támasztott kutatások szerint a birodalom három súlypont körül koncentrálódik, amelyek egybeesnek a letelepedési körzetek központjaival. Az északi csoport, a Fendortenger s folyóinak torkolatainak területén jött létre. A középső csoport, amely a Doardon-hegység védelmét élvezte. Valamint a déli csoport a Riegoy-öböl térségében alakította ki kultúráját. Stílus és formajegyei azonban mindhárom csoportban azonosak, s a kor előrehaladásával kisebb eltérésekkel megtartották azt. Az építőanyag és megmunkálásai azonban a csoportok között eltérők lehetnek, mivel földrajzi és természeti törvények nem biztosítottak azonos feltételeket. Az északi csoport kezdetleges építőanyagokat használhatott (növényi anyagból, vályogból). Erről a területről nem is maradt fenn semmilyen kézzel fogható építészeti alkotás. A feltételezések a jelenleg itt élő népcsoport megismerése alapján keletkeztek. A középső csoport a Doardon-hegységből fejtette ki mészke és márvány építőanyagait. Itt főleg szentélyek valamint rituális épületek maradtak a következő kultúrára. Ezek a szentélyek nem nagyobbak huszonöt-harminc négyzetméternél, haránttengelyesen helyezkednek el és kerítésfallal vették körbe. A Riegoy-öböl csoportjainál épp úgy előfordult a mészke és a márvány de a napon szárított téglából készült épületek is felbukkantak. De mint oly sok minden Cranta építészetében, ezek a csoportok, „kis helyi kultúrák” kialakítása is csak feltételezések alapján születtek.

Annyi bizonyos azonban, hogy az emberiség legrégebbi birodalma meglehetősen hosszú ideig állott fenn, s még néhány igen komoly válságot is átvészelt. Az idegenből érkező kyr hódítók csapásai alatt azonban megdőböntő gyorsasággal omlott össze, ami mindenképpen arra vall, hogy belső stabilitása ekkor már erősen megkérdőjelezhető volt.

1999.01.

Szerző: S.J.

Forrás: Rúna magazin V.évf./1.szám

Szerkesztette: Magyar Gergely